

Dronning Sonja KunstStall, 7. februar 2019

Gudnejahtton Majestehta, prinseassa Astrid, Sámedikki presideanta, ráhkis dáiddárat, buorit olbmot!

Deres Majestet, prinsesse Astrid, Sametingets president, kjære kunstnere, kjære publikum!

For 40 år siden skrev jeg min aller første artikkel, den het *Hva er samisk kunst?* Jeg skulle ikke gi noe svar på dette komplekse spørsmålet, spørsmålsstillingen var mer for å komme inn på et område nesten ingen visste noe om, inkludert oss selv. Den nyetablerte Samisk kunstnergruppe eller Masi-gruppen hadde vært virksom i ett år, spørsmålene haglet over oss, de utroligste forestillinger og forventninger vi ikke svarte til. Hva er samisk kunst? Men vi var unge, glade og optimistiske, gruppetilhørigheten gjorde oss sterke, vi viste vei, blant annet til at det ble dannet en teatergruppe i Kautokeino, at Festspillene i Nord-Norge ga den gryende samiske kunsten hovedplass i 1981, at Norsk kulturråd tidlig så sin rolle.

Masi-gruppens inntog i det samiske samfunnet var muligens en av årsakene til at begrepet kunst kom inn i det samiske språket i 1979. *Dáidda* kan være utledet av *dáidu* som betyr kunnskap, men kanskje også av det finske ordet for kunst *taide*, finsk er jo nærmest beslektet med samisk. Når et språk får et nytt ord, formidler det essensielle hendelser. Begrepet samisk kunst var nærmest ukjent. Hva var det? Og hva er det? Jeg håper spørsmålet forblir ubesvart. En av kunstens viktige oppgaver er å stille spørsmålene, gå opp veier, undersøke vedtatte sannheter og ikke sementeres. Kunsten kan være den viktige pusten og pulsen vi alle behøver. I det samiske samfunnet behøver vi den særlig. I den visuelle kunsten, i litteraturen, i musikken, i filmen og på teaterscenen kan uttrykkes det som ellers mangler språk.

For Masi-gruppen startet det hele ut fra både materielle og immaterielle behov, behovet for arbeidsplasser, for egne utstillingssteder, ingenting av dette fantes i våre nære omgivelser, samt idealet om at våre egne skulle få tilgang til kunstopplevelser gjennom utstillinger i eget miljø. Fra før var det 3-4 profesjonelle kunstnere i Finnmark fylke, en av de var Iver Jåks.

SYNNØVE PERSEN

I en minibuss turnerte vi også til steder som verken før eller siden har hatt kunstutstillinger. Vi stilte ut våre arbeider på sjokkrosa vegger og rutete gardiner. Vi ble tatt i mot med nystekte vafler og kaffe, og noen steder med dette finmaskede og ugjennomtrengelige nettet av motstand. Vi var på skoler hvor flere av oss hadde tilbrakt lange barneår i kalde, identitetsløse internatrom. Det skyllet inn over oss, som en bølge som truet med å vaske oss på havet. Igjen var det gruppetilhørigheten som reddet oss.

Vi dannet et kunstnerforbund og startet arbeidet med å få til et eget senter for samisk kunst. I 1986, med en liten bevilgning til drift fra Kommunaldepartementet, kom dette i gang. Etableringen av Samisk senter for samtidskunst i Karasjok har utvilsomt hatt stor betydning for utviklingen av samisk kunst, i dag et velfungerende senter med 4 ansatte og utstillingslokaler i superklassen. Vi har gått den lange, møysommelige veien fra hvor lite eller ingenting var definert.

At det er Dronningens KunstStall som åpner en utstilling av dette omfang med samiske kunstnere er en begivenhet og en stor ære. Her deltar viktige stemmer innen samisk kunst gjennom flere tiår. Det er som jeg hører Iver gjennom det hele, det kompromissløse og høylytte kravet om å vite hva som er hva, hans store kunnskaper både om tradisjon og nyskaping, begrepene duodji og dáidda, to ord som er komplekse å oversette; i motsetning til den vestlige verdens kunstbegreper er de inkorporerte i livet og samfunnet, de inneholder sammenhenger og forbindelser, en måte å oppfatte verden på. Tiden oppfattes sirkulær, liv går over i andre dimensjoner, ingenting begynner eller slutter, men vandrer i et evig kretsløp.

Det har vært et faglig godt og profesjonelt samarbeide mellom kuratorteamet og det kunstfaglige rådet. Et utvalg samiske kunstnere presenteres. De bidrar til å synliggjøre mangfoldet i begrepet samisk kunst, fra Alf Salos abstrakte malerier til Rose-Marie Huuvas skulpturelle objekter i reinskinn, Aslaug Juliussens frosne roser, Inger Blix Kvammens heklede halsklaver, for å nevne noen. Alt fremdeles under det like aktuelle spørsmålet: *Hva er samisk kunst?*